

Izazovi školskom pedagogu

UDK 371.02:371.125.8

Stručni članak

Primljeno: 17. 2. 2011.

Nikola Vuković¹

Osnovna škola Grgura Karlovcana Đurđevac
pedagog_48350@net.hr

Sažetak

Suvremenu školu karakteriziraju mnoge promjene koje su uvjetovane globalnim civilizacijskim promjenama, a neke od njih vezane su za postmodernizaciju, demokraciju i informatizaciju. Perspektiva rada školskog pedagoga u njegovom je razvijanju i mijenjanju osnovnih zadaća kako bi sačuvao svoj identitet stručnog suradnika u školi. Isto se tako suvremena škola mijenja i razvija s ciljem očuvanja identiteta društveno-pedagoške funkcije koju ima kroz povijest. U članku se navode izazovi s kojima se susreću sudionici odgojno-obrazovnog rada, a posebno školski pedagog: motivacija učenika, razvoj individualnosti, stvaranje identiteta škole, organizacija rada u suvremenoj školi, organizacija stručnog usavršavanja u školi, timski pristup radu, poticanje učenika na uspjeh, razvijanje smisla za inicijativu i poduzetništvo i dr. Naglasak je na suradnji pedagoga sa sudionicima odgojno-obrazovnog procesa, ostvarivanju kurikulumuma škole, te na određivanju odgojno-obrazovnih potreba

¹ Nikola Vuković je pedagog savjetnik. Završio je Pedagoški fakultet u Rijeci. Bio je županijski voditelj stručnih suradnika pedagoga te vanjski suradnik Agencije za odgoj i obrazovanje. Među autorima je koji su u prošlom desetljeću u *Napretku* objavili najveći broj stručnih članaka. Nositelj je niz priznanja i zahvalnica Agencije za odgoj i obrazovanje za uspješan rad na području preventivnih programa. Održao je niz predavanja na županijskim i međužupanijskim stručnim vijećima za pedagoge, defektologe, učitelje razredne nastave, učitelje kemije i biologije kao i ravnatelje škola Koprivničko-križevačke i Bjelovarsko-bilogorske županije. Njegovi radovi objavljeni su u zbornicima „Škole učitelja“ u organizaciji HPKZ-a.

učenika. Za uspješno ostvarivanje postavljenih ciljeva i za svladavanje izazova pred kojima se nalazi školski pedagog, između ostalog, unapređuje i razvija svoju kreativnost, inovativnost, odgovornost te ostale kompetencije. Jedan od najvećih izazova je informatizacija društva u cjelini i demokratizacija odnosa među članovima društva. Školski pedagog u svom radu, između ostaloga, osmišljava stručne procese i primjenjuje ih u svakodnevnom radu s ciljem unapređivanja odgojno-obrazovnog rada. Rezultati ostvarivanja stručnih procesa svakako će doprinijeti svladavanju izazova koji se postavljaju pred školskog pedagoga kao i pred suvremenu školu.

Ključne riječi: suvremena škola, učenik, učitelj, školski pedagog, izazovi, kurikulum, kompetencije

Pristup problemu

Globalne civilizacijske promjene s kojima se suvremeni svijet susreće svakako utječu i na promjene u školstvu. To su postmodernizacija, demokracija i informatizacija. Pod utjecajem razvoja znanosti mijenjaju se sadržaji odgojno-obrazovnog procesa koji se permanentno prestrukturiraju. Da bi se čovjek mogao nositi s promjenama koje ga okružuju potrebna je njegova priprema za budućnost koja ga očekuje. Koliko god se nekome činilo da promjene teku same po sebi, ipak je racionalna organiziranost čovjeka u tim procesima presudan čimbenik za njihov tijek i karakter. Priprema čovjeka za rad i prevladavanje životnih prepreka počinje u školi kroz nastavni proces koji je organiziran i ima postavljene mjerljive ciljeve. Suvremenost nas obvezuje da se u pedagoškim procesima afirmira ličnost učenika kao čimbenik vlastitog i općeg razvoja. Opći cilj odgojno-obrazovnih procesa treba biti ostvarivanje samoodređujućeg i suodlučujućeg upravljanja vlastitim životom učenika. U središtu odgojno-obrazovnih procesa su um, mišljenje, kreativnost i inovativnost učenika. Zbog toga se i mijenjaju položaj, mjesto i uloga učenikove ličnosti u pedagoškom procesu. Školski pedagog svojim mjestom i ulogom u školi u suradnji s učiteljima i učenicima stvara pogodni školski milje u kojem će se učenik razvijati. To je izazov koji stoji pred svim sudionicima odgojno-obrazovnog rada u suvremenoj školi. Izazov je „čin izazivanja, ono što privlači i potiče na okušavanje snaga i jača želju za duhovnim ili fizičkim pustolovinama.“ (Anić, 1991., str. 222). Područje djelovanja školskog pedagoga obuhvaća sve sudionike u odgojno-obrazovnom procesu, a to svakako pokreće mnoge izazove. U članku se govori o globalnim promjenama i utjecaju na školu, stvaranju prepoznatljive škole i ulozi pedagoga u unapređivanju rada

učenika i učitelja. „Školski pedagog je profesionalac koji ima specijalistička znanja i umijeća stečena tijekom studija, a usavršena u dnevnoj pedagoškoj praksi. Zbog toga je, kao i drugi profesionalci, stručnjak za svoje radno područje pa ima pravo na monopol u obavljanju određenih poslova uključenih u ostvarivanje njegove uloge, a određenih u programu rada škole.“ (Staničić, 2008., str. 178). Naglasak je na određivanju pedagoških potreba, izboru sadržaja i određivanju ciljeva odgojno-obrazovnog procesa. Ovaj članak može poslužiti pedagozima kao osnova za izradu vlastitog programa rada te kao polazište za izbor područja rada o kojima ovisi unapređivanje cjelokupnog odgojno-obrazovnog procesa.

Neposredni rad školskog pedagoga sa sudionicima odgojno-obrazovnog procesa

Jedan od najvažnijih izazova u suvremenoj školi je proces pedagoškog karaktera u kojem učitelji i školski pedagozi **razvijaju individualnost učenika**. U odgojno-obrazovnom procesu individualnost učenika postaje važni čimbenik razvoja. Istovremeno, to postaje važna zadaća učitelja i stručnih suradnika koji individualnost svakog učenika trebaju staviti u sadržaj svog djelovanja. Tu se razvijaju i vrjednote svakog pojedinca. Uloga je školskog pedagoga u, prvom redu, osmišljavati i provoditi pedagoške procese koji će svojom organiziranošću, sadržajem i karakterom omogućavati svakom učeniku da razvije svoje potencijale. Prvi i najvažniji izazov koji se postavlja pred školskog pedagoga je **motivacija** učenika za potpuno uključivanje u nove pedagoške procese u školi. Jedan od snažnih motiva je i postavljanje razumljivih, jasnih i prihvatljivih ciljeva. Upravo je motivacija polazna osnova za sve promjene koje očekuju učenika i učitelja u zajedničkom radu. Motiviranje ovisi o karakteru odgojno-obrazovnog rada, o individualnim mogućnostima angažiranja sudionika kao i u spremnosti za ostvarivanje postavljenih ciljeva. Školski pedagog u svom radu s učiteljima, učenicima i roditeljima naglašava potrebu za stvaranjem novih mogućnosti i novih procesa koji će rezultirati osposobljavanjem učenika za život u pluralnom društvu, raznolikim uvjetima kao i u prihvaćanju mnogih odgovornosti. Iz ovako postavljenog cilja rada školskog pedagoga javlja se novi izazov, a to je **organizacija života i rada** učenika u suvremenoj školi. Pod pojmom školskog prostora razumijevamo školski ambijent, sadržaje koji se ostvaruju i koji su specifični po strukturi, organizaciji, komunikaciji i odnosima među sudionicima odgojno-obrazovnog rada. Izazovi koji se javljaju u radu školskog pedagoga odnose se na činjenicu da pedagog potiče razvoj dinamičkih zadaća, stilova i načina rada te naglašava poštivanje raznolikosti svakog pojedinca. Rezultat pozitivnih poticaja bit će razvoj interesa, potreba i mogućnosti učenika. Osnovna je zadaća školskog pedagoga, u

zajedništvu s učiteljima i učenicima, stvarati ambijent prepoznatljivosti u kojem se stječe, razvija, odgaja i obrazuje. Cilj je afirmiranje učenikove ličnosti i razvijanje slobode, spontanosti, kreativnosti i inovativnosti. Učenik će u pozitivnom školskom okružju uspostavljati odnose suradnje, kooperativnosti i kvalitetne komunikacije sa svim sudionicima s kojima živi, radi i uči.

Učenik u suvremenoj školi postaje osnova različitosti, a u prvom redu postaje temeljni čimbenik određivanja odgojno-obrazovnih procesa koji imaju za cilj osposobljavanje učenika za daljnje napredovanje u životu. Rad školskog pedagoga s učenicima temelji se na stvaranju pozitivnog školskog okružja u kojem će učenici moći ostvariti svoju kreativnost. Zadaća školskog pedagoga je organiziranje različitih pedagoško-didaktičkih procesa koji će dovesti do stvaranja motivirajuće školske klime. Organiziranje i izmjene različitih pedagoških životnih situacija poželjne su i potrebne kako bi se stvorilo prepoznatljivo školsko ozračje što je jedan od ciljeva unapređivanja suvremene škole. Prepoznatljivost škole gradi se u procesu ostvarivanja zadaća u kojima učenik preuzima dominantnu ulogu u zajedništvu s učiteljima i stručnim suradnicima. Uloga je školskog pedagoga u koordiniranju rada i ostvarivanju kompleksnih razvojnih procesa u odnosu na sudionike odgojno-obrazovnog rada, tehniku rada, postupke rada, sadržaje i načine vrjednovanja rada u školi. Stvaranje prepoznatljivog identiteta škole predstavlja izazov za svakog pedagoga. Identitet škole potrebno je graditi na suvremenim osnovama današnjeg društva. U svojim pedagoškim promišljanjima pri programiranju rada, kao i u svakodnevnom radu, školski pedagog mijenja pristup školi. Škola postaje organizacija koja se mijenja kroz procese odgoja i obrazovanja. Cilj rada pedagoga i ostalih sudionika je stvarati školu i školsko ozračje koje pokreće, motivira, angažira, omogućava i otkriva svakog pojedinca koji radi i uči u školi. Izazovi na koje pedagog treba odgovoriti u zajedničkom radu s ostalim sudionicima mogu se ostvariti ovim zadaćama:

1. Školski rad obogatiti različitim organizacijskim mogućnostima, strukturom pedagoških procesa, novom nastavnom tehnologijom kao i suvremenom opremom. Kurikulum u nastavi podrazumijeva izvođenje nastave u školi, izvan školske zgrade, a svakako na mjestima važnim za život učenika. Uporaba informatičke opreme u pojedinim dijelovima nastavnog procesa doprinosi dinamičnom odvijanju nastave te stvara motivacijsku podlogu za uspješan rad učenika i učitelja.

2. Položaj svih sudionika u odgojno-obrazovnom procesu postaje prepoznatljiv. Govori se o afirmaciji odgovornosti za osobno ostvarivanje svih sudionika. Učitelj ostaje voditelj i jedan od glavnih nositelja nastavnog procesa. Njemu se, u njegovu radu s učenicima, povremeno pridružuju i stručni suradnici ili neki drugi predmetni učitelj s ciljem timske nastave. Na taj se način stvara škola čiji je rad temeljen na različitim pristupima, korištenju raznolikih oblika i metoda rada kao i stvaranju mo-

gućnosti za napredovanje svakog pojedinca, a time i škole u cjelini. Timski pristup nastavi osnova je za kvalitetno ostvarivanje kurikuluma škole.

3. Stvarati koncepciju ustrojstva škole koja će poticati i omogućavati pluralnost i artikulaciju različitih mogućnosti i kreativnosti u procesu odgoja i obrazovanja. Potrebno je izmjenjivati nositelje poslova na području odgoja i obrazovanja, učenja i motiviranja za rad. Uz učitelje, nositelji pojedinih dijelova nastavnog procesa postaju učenici, stručni suradnici, vanjski suradnici, a ponekad i roditelji učenika. Uključivanjem većeg broja sudionika nastavnog procesa postiže se dinamičnost odgojno-obrazovnog rada, a također i razvija sposobnost participiranja u pridonosenju stvaranja uvjeta za ostvarivanje zajedničkih ciljeva.

Navedene se zadaće stalno mijenjaju, dopunjuju, razvijaju i obogaćuju kroz praksu školskog pedagoga. Nužno je stvarati klimu kreativno-inovativnog angažiranja učitelja čiji su rezultati razvoj, stvaralaštvo, otvorenost, što je u osnovi škole koja uči. Sve to doprinosi razvijanju identiteta škole. Učenik je osnova života i rada u školi, a školski je pedagog nositelj mnogih aktivnosti koje imaju za cilj pomoći učeniku u njegovu učenju i razvoju. Stvaranje pozitivnog školskog ozračja uvelike pomaže motiviranju učenika za uključivanje u procese koji se događaju u suvremenoj školi.

Kao što suvremenu školu karakterizira otvorenost prema promjenama tako se i rad školskog pedagoga temelji na stalnom mijenjanju, razvijanju i unaprjeđivanju s ciljem stvaranja prepoznatljivog identiteta škole. Plan i program rada školskog pedagoga sadržava primjenu različitih načina, pristupa, organizacijskih oblika u radu s učenicima, učiteljima, roditeljima učenika i ostalim sudionicima neposrednog rada u školi. U ostvarivanju planiranih aktivnosti potrebno je razrađivati osnove opstojnosti učenika, učitelja, sadržaja rada, karaktera rada, zadaća, sredstava za rad, kriterija vrjednovanja, vrijednosti, komunikacije i položaja svih subjekata tijekom učenja i rada. Poželjno je mijenjati tradicionalni školski rad i prilagoditi ga suvremenim potrebama učenika, učitelja i škole u cjelini. Govori se o školi okrenutoj budućnosti koja će u svojoj osnovi imati znanstveno-stručna utemeljenja. Suvremena škola preuzima odgovornost vlastitog razvoja, a to će postići uz pomoć nositelja odgojno-obrazovnog rada, u prvom redu učitelja i učenika, među kojima je i školski pedagog. Jedna od važnih zadaća, a i izazov u radu školskog pedagoga je **osmišljavanje kvalitetnih oblika stručnog usavršavanja učitelja** u školi. Školski stručni aktivni postaju središte potrebnih promjena u školi. Prema tome, školski pedagog u radu s učiteljima i učenicima potiče kreativnost, inovativnost, potrebu za promjenama i stvaranjem vizije škole u kojoj se odvija njihov zajednički rad. Unatoč potrebi stvaranja škole koja će imati znanstveno-stručna utemeljenja još više treba poticati odgojnu ulogu suvremene škole. Odgojne strategije treba mijenjati i unaprjeđivati, a to je još jedna zadaća i izazov za svakog školskog pedagoga. Postavlja se pitanje s pomoću kojih

se strategija razvijanja, mijenjanja, usavršavanja, prilagođavanja i proširivanja škola može osposobiti za budućnost. Temeljno obilježje funkcioniranja suvremene škole su odgoj i obrazovanje učenika. Nužno je pratiti promjene u globalnom svijetu i rezultate tih promjena uvrstiti u pristupe organizacijskim procesima u školi. Osnovna je zadaća školskog pedagoga kroz svoj rad utjecati na učenike i ostale sudionike s ciljem mijenjanja tradicionalnih shvaćanja, vrijednosti i pristupa u školskom radu. Potrebno je uvoditi promjene koje će školu temeljiti na znanju, a to znači od škole u kojoj se uči stvarati školu koja i sama uči. Zajedničkim radom svih sudionika u odgojno-obrazovnom procesu stvaraju se promjene koje idu prema formiranju škole kao zajednice koja uči. **Temeljne odrednice** takve škole bile bi:

1. **Afirmacija odgovornosti** svih sudionika u radu. Potrebno je razvijati sposobnost participiranja u pridonosenju stvaranja uvjeta za kvalitetniji rad u suvremenoj školi. Školski pedagog ovu odrednicu može ostvariti u zajedništvu s učiteljima kroz školske stručne aktive, a tematsko je područje timski rad i određivanje timskih uloga. Cilj je jačanje osobnosti svakog pojedinca čime se pridonosi stvaranju kreativne klime za mijenjanje postojećeg stanja i stvaranja novih uvjeta stvaralaštva, razvoja, inovativnosti učitelja i stručnih suradnika. Važna je zadaća školskog pedagoga i stalno poticanje i osviještenje svakog pojedinca, da su osobni doprinosi razvoju temelj zajedničkog uspjeha. Tu dolazi do izražaja tvrdnja da škola živi od svojih kreativnih učitelja. Učitelji i stručni suradnici su kreatori procesa, u školi su veliki potencijali razvoja i trebaju postati vizionari novih i suvremenih dostignuća u odgojno-obrazovnom radu.

2. Školu treba razvijati na osnovi **zajednice koja uči** (Pivac, 2009., str. 81) i neprestano se afirmira. Na taj način stvaraju se i novi prostori učiteljeva angažiranja, koji se u međusobnim odnosima nadograđuju novim oblicima komuniciranja, interakcijama i razvijanjem novih stilova učenja. To je područje jakog motiviranja za uspjeh i napredak. Učitelji se od tradicionalnog predavača postupno transformiraju u stručnjaka koji je u isto vrijeme i učitelj i učenik. Shodno tome, učenik više nije pasivan slušač već postaje aktivan, kreativan i inovativan nositelj procesa u zajedništvu s učiteljem.

3. Suvremena se škola temelji na **razvoju**. Razvoj postaje temeljnom zadaćom, sadržajem i motivacijskim čimbenikom svake škole. Školski je kurikulum temelj škole koja se mijenja. Osnovni parametri svake škole i njenog kurikuluma stalno se mijenjaju, dopunjuju i obogaćuju. Uloga je školskog pedagoga poticati sudionike na mijenjanje i razvijanje metoda, postupaka, načina i sadržaja rada te korištenje suvremene tehnologije. To su jaki motivacijski poticaji za učenike, a svakako i za učitelje.

4. **Stručno usavršavanje** učitelja i stručnih suradnika nužno je utemeljiti na suvremenim kreativnim osnovama. Važna uloga pedagoga je u poticanju otvorenosti, inicijativa, uključivanju u korekciju prvobitnih sadržaja rada, pomoći u uvođenju inovacija pojedinih sadržaja. Školski stručni aktivni mjesta su za otkrivanje, osposobljavanje i afirmiranje različitih metoda i tehnika učenja. Javlja se potreba za potpunim ovladavanjem suvremenih informacijskih tehnologija. Okrenutost školi budućnosti pretpostavlja i traži nova znanja. Škola utemeljena na znanju koje se permanentno stječe osnova je jačanja njezine odgojno-obrazovne funkcije, ali i izgrađivanja njene prepoznatljivosti u lokalnoj zajednici pa i šire. Školski pedagog, osim vlastitog ulaganja u stručno usavršavanje, ima zadaću organizirati stručno usavršavanje ostalih učitelja i stručnih suradnika.

Kurikulumski pristup organizacije školskog života

Kurikulumska metodologija traži kvalitetni novi pristup školi, u odnosu na dosadašnji pretežno tradicionalni pristup izrade plana i programa rada škole. Težište je na procesima unutar škole koji imaju jasno postavljene ciljeve, zadaće, sudionike rada i način vrednovanja. Osim ciljeva poželjno je predvidjeti i **očekivana postignuća**. To je još jedan važan izazov za svakog učitelja, a pogotovo za školskog pedagoga koji u velikoj mjeri sudjeluje u izradi, ostvarivanju i vrednovanju kurikulumu škole. Školski pedagog zajedno s učiteljima u kurikulumskom pristupu mijenjanja škole naglašava ova područja zajedničkog djelovanja:

1. Suvremena škola i **nastavni proces** temelje se na znanstvenom pristupu u kojem valja integrirati znanost o odgoju. Zajednički rad učenika i učitelja organizirati na način da svaki sudionik može iznositi svoja stajališta i poticati različitost. U nastavnom je procesu potrebno izbjegavati propisivanje recepata i krutih pravila rada, a nastavni proces usmjeravati na odgojno-obrazovna postignuća koja se očekuju. Postignuća možemo formulirati u obliku očekivanja, sposobnosti, vrlina, stavova, kompetencija potrebnih za zajedničko djelovanje, odnosno učenje. Od škole i zajedničkog rada učenika i učitelja očekuje se stvaranje novog, otkrivanje, rješavanje, inoviranje, istraživanje onih područja ljudskog djelovanja koja će koristiti učenicima u budućnosti.

2. Kurikulumskim pristupom ustrojavanju škole **učenika** se potiče na stvaralaštvo i jača njegova uloga kao nositelja promjena u školi (Pivac, 2009.). U središtu je odgoja i obrazovanja u suvremenoj školi učenikova osobnost. Potrebno je raditi na razvoju učenikovih postignuća, kompetencija i učenikovoj aktivnosti na svim područjima. Učenik tako postaje partner cjelokupne školske organizacije i cjelokupnog pedagoškog procesa. Nastoji se kod učenika razvijati ličnost koja uči, zna, osjeća,

vrednuje, razvija, mijenja, usavršava i to kroz zajednički rad s učiteljima. Pristup novoj organizaciji rada pretpostavlja novu metodologiju, drukčije međusobne odnose sudionika u radu kao i uvođenje novih pedagoških rješenja. Osim važnosti sadržaja rada „što se uči“ potrebno je isticati ciljeve rada „zašto se uči“, metode rada „kako se uči“ i mjesto rada „gdje se uči“.

3. Sadržaji odgoja i obrazovanja važan su dio promjena u suvremenoj školi. Naglasak je na interdisciplinarnoj osnovi strukturiranja sadržaja rada. Odgoj i obrazovanje su kompleksni procesi pa na isti način valja pristupati i ostvarivanju njihovih zadaća, a sadržaje staviti u funkciju razvoja ličnosti svakog učenika. Putem sadržaja odgojno-obrazovnog rada kod učenika se potiče: osobni rast i razvoj, samopouzdanje, motivaciju, sposobnost komuniciranja, životne sposobnosti, kreativno rješavanje problema, uspješnije učenje i primjena novih tehnologija, a u prvom redu informatičke tehnologije.

4. Položaj se učitelja u suvremenoj školi mijenja. Naglasak je na kreativno-inovativnoj angažiranosti učitelja i stručnih suradnika s ciljem pronalaženja kvalitetnih organizacijsko- metodičkih postupaka i strukturiranju sadržaja odgoja i obrazovanja koji će dovesti do postizanja ciljeva učenja. Učitelj prestaje biti „prenositelj“ znanja. On postaje organizator stjecanja znanja, otkrivanja, istraživanja, motiviranja, poticanja i vrednovanja tijekom nastavnih procesa. Mijenjaju se i odnosi učitelj – učenik. Ostvaruju se novi putovi međusobne suradnje koji u osnovi imaju kreativno-inovativni karakter. Učenika treba naučiti da uči i rješava životne probleme, služeći se stečenim znanjima koja on stalno obogaćuje, razvija i mijenja.

Dakle, škola kurikulumskim pristupima prevladava svoj tradicionalni karakter. Mijenjaju se oblici, načini, stilovi njezina organiziranja, mijenjaju se struktura, opseg sadržaja koji se u njoj stječu, istražuju i mijenjaju. Mijenjaju se međusobni odnosi sudionika u odgojno-obrazovnom procesu, a pogotovo sa stajališta nositelja aktivnosti. Kurikulumskim pristupom organizacije škole postiže se prepoznatljivost škole, a to je važan cilj kojeg treba zajednički ostvariti. Naglasak je na poučavanju. „Vještina poučavanja sve se više pretvara u umijeće djece da sama sebe poučavaju.“ (Wallenberg i Bogolea, 2001.,str. 492).

Neposredni rad školskog pedagoga odvija se u mnogim planiranim odgojno-obrazovnim situacijama koje imaju za cilj poučavanje učenika. Osim planiranih aktivnosti poučavanje se vrši i u mnogim neplaniranim situacijama. Komunikacijski procesi odvijaju se stalno, a rezultiraju poučavanjem. Škola je složena zajednica koju karakterizira razgranata struktura odgojno-obrazovnih procesa čiji se razvoj temelji na određenim teoretsko-metodološkim osnovama. Te osnove nisu statična karaktera, kao ni sudionici koji u školi zajedno rade. U odgojno-obrazovnom procesu dolazi do interakcije i mijenjanja, razvijanja, unapređivanja sadržaja rada i komunikacije.

Dolazi do međusobnog poučavanja. Jedna je od važnijih uloga školskog pedagoga poučavanje učenika za samopoučavanje. Suvremena škola okreće se učeniku kao temeljnom čimbeniku odgojno-obrazovnog procesa. Školski pedagog u svojoj komunikaciji s učenicima ima ulogu motivirati učenika i osposobljavati ga za uključivanje u razne pedagoške procese koji će na kraju rezultirati pripremom za život. Na taj način učenici postaju nositelji razvoja samoga sebe. Budući da se radi o školi i školskom okruženju možemo govoriti da učenik postaje nositelj razvoja škole i nastave. Samorazvoj ličnosti je cilj i zadaća svakog učitelja i pedagoga. U radu s učiteljima i učenicima školski pedagog treba organizirati pedagoške procese u kojima će samorazvoj ličnosti postati osnovnom zadaćom i ciljem odgoja i obrazovanja. To je još jedan izazov koji se postavlja pred školskog pedagoga. Kako bi učenik postao poučavatelj nužno je mijenjati strategije tradicionalne nastave. Potrebno je mijenjati karakter nastavnog procesa, položaj i ulogu njegovih nositelja i uvoditi odgovornost za rezultate nastavnog procesa. Dolazi do nove komunikacijske matrice u nastavi, gdje se angažiranjem učenika potiče njegova uloga i odgovornost za učenje, poučavanje i njihove rezultate. Učenje postaje dominantan proces u kojem učenici razvijaju svoje mišljenje i kreativnost. Uloga učitelja je u vođenju učenika kroz nastavni proces. Učenje postaje predmetom učenja i to je imperativ kurikuluma. Školski pedagog ima važnu ulogu u izgradnji nastavnih procesa i stvaranju prepoznatljivosti škole u kojoj radi i poučava na način da uključuje učenike u istraživanje, razvoj i obogaćivanje tehnologije učenja. Najveći dio školskog rada učenici provode s učiteljima. Učitelji u suvremenoj školi pojavljuju se kao katalizatori učenikova učenja. Svojom stručnošću učitelji motiviraju, reguliraju, stimuliraju učenikovu angažiranost, ali i ispravljaju eventualne pogreške s kojima se učenik susreće u nastavnom procesu. Osamostaljivanje učenika kao nositelja osobnog razvoja kompleksan je izazov učiteljima i školskom pedagogu. Učeniku treba pristupati kao ličnosti u razvoju čije se vođenje kroz nastavni proces odvija kao kreativno-inovativno poučavanje svih sudionika. Poučavanje učenika za samopoučavanje treba se temeljiti na informacijskoj tehnologiji. Ta tehnologija je jak motivacijski element kojega svaki učitelj treba maksimalno iskoristiti. Informacijska je tehnologija svojim mogućnostima snažno sredstvo u funkciji osposobljavanja učenika za samopoučavanje. Uporaba računala u nastavi pretpostavlja posjedovanje osnovnih elemenata samoučenja. To je područje koje školski pedagog treba svakako uvrstiti u sadržaj permanentnog usavršavanja učitelja u školi.

Učenje je proces u kojem svatko uči na svoj način, čime se naglašava individualnost procesa učenja. Učenje je aktivan proces u kojem učenici i učitelji zajedno ostvaruju postavljene ciljeve, stvaraju nova znanja i nove komunikacije. Zajedničkim radom otkrivaju se nove spoznaje koje mogu biti pokretač važnih promjena u dosa-

dašnjem radu. Istraživačka nastava postaje jedan od prioritetnijih oblika nastavnog procesa. Jedna je od važnijih uloga učitelja i stručnih suradnika osposobljavanje učenika da sami sebe poučavaju, a temelji se na složenom didaktičko-metodičkom procesu. Ovakvo učenje može se ostvariti samo u školi koja i sama uči, koja se mijenja, razvija i usavršava, ali ne kopiranjem tuđih ideja, improvizacijom i tradicionalizmom, već stalnim razvijanjem i stvaranjem prepoznatljivosti. Potrebno je graditi prepoznatljivu školu u kojoj se afirmiraju pozitivne vrijednosti, građanski odgoj, zdrav način života, kvalitetna komunikacija, samopoučavanje i samoučenje. Navedeni procesi ostvarivi su jedino uz zajednički rad svih sudionika odgojno-obrazovnog procesa koji istovremeno poučavaju jedni druge. Nastavni proces temelji se na emotivnom i misaonom angažiranju učenika i učitelja. Izazov suvremene škole ogleda se u stvaranju timova učenja kao i zajednica učenja po kojima će škola postati prepoznatljiva. Stručni suradnici pedagozi imaju važnu ulogu u stvaranju škole koja uči i koja svojim okruženjem potiče na razvoj i samoučenje.

Mijenjajući poziciju učenika u pedagoškom procesu mijenjamo strategiju i karakter odgojno-obrazovnog procesa. Učenik mora postati odgovoran za učenje, a posebno za razvoj komunikacije među subjektima zajedničkog rada u nastavnom procesu. Učenika treba naučiti učiti, raditi, djelovati, proizvoditi, stvarati, ali i naučiti komunicirati i poštivati druge. Odgajajući ga i obrazujući, učeniku treba otkrivati nove prostore stvaralaštva, ali i njegove potrebe i mogućnosti njihova zadovoljavanja. Nužno ga je odgajati i obrazovati za aktivnog partnera u procesima ostvarivanja složenih zadataka svijeta promjena. Uloga učitelja i školskog pedagoga je razvoj i jačanje ključnih učeničkih kompetencija. Ključne kompetencije, kako ih navode dokumenti Europskog parlamenta, jesu: (Cindrić, Miljković i Strugar, 2010., str. 217)

- komunikacija na materinskom jeziku,
- komunikacija na stranom jeziku,
- matematička kompetencija i temeljne kompetencije u prirodnim znanostima i tehnologiji,
- digitalna kompetencija,
- kompetencija učenja,
- društvene i građanske kompetencije,
- **smisao za inicijativu i poduzetništvo,**
- kulturološka senzibilizacija i izražavanje.

Potrebno je naglasiti da su sve ključne kompetencije jednako važne jer svaka od njih može pridonijeti uspješnom životu u društvu znanja. U svih osam ključnih kompetencija značajno je kritičko mišljenje, kreativnost, inicijativa, rješavanje problema, procjena rizika, donošenje odluka i upravljanje emocijama.

Budući da se nalazimo u novom društvu koje karakterizira informacijska tehnologija i teži se **poduzetništvu** važno je već od osnovne škole raditi na jačanju poduzetničkih kompetencija. Škola se nalazi u ozračju suvremenog poduzetništva. Izazov koji se javlja u radu pedagoga je pristup poticanju škole i učenika na uspjeh. Suvremeno poduzetništvo temelji se na kvalitetno novim osnovama u odnosu na tradicionalno poduzetništvo. Osnovni pokretači suvremenog poduzetništva su razvoj znanosti, nova znanja, nove tehnologije, novi oblici komuniciranja te novi odnosi među ljudima. Pripremanje mladih ljudi za svijet poduzetništva važan je dio rada školskog pedagoga. Naglasak je na stvaranju novih sadržaja koji će uvesti mlade u svijet poduzetništva. Od učenika se očekuje kreativnost i dinamika u učenju, te kroz nastavni proces, stvaranje novih znanja i mogućnosti razvoja učenja. Riječ je i o izazovu vremena pred kojim se nalazi škola i njeni djelatnici. U globalnom smislu traži se ličnost poduzetničkog duha, a škola treba postati ambijent stvaralaštva, kvalitete, produktivnosti, inicijative i dinamičkog razvoja. U takvom ambijentu učenik u suradnji s učiteljima izgrađuje svoju osobnost i stvara nova znanja. Sve navedeno iziskuje i rast obveza i zadataka učitelja i stručnih suradnika. Odgajajući i obrazujući učenika, učitelji otkrivaju nove prostore stvaralaštva. Potrebno je voditi računa da se u tim procesima i sadržajima nastave učenicima pruži mogućnost ostvarivanja interesa kao i zadovoljavanje osnovnih potreba. Uloga školskog pedagoga ogleda se u pripremanju kvalitetnog stručnog usavršavanja učitelja i njihovo pripremanje za suvremenu školu i nove nastavne procese u njoj. Izazov koji se javlja pred svim učiteljima i stručnim suradnicima je razvijanje smisla za inicijativu i poduzetništvo. Smisao za inicijativu i poduzetništvo označuje sposobnost pojedinca, da pretvori ideje u djela. Ovo je vrlo važna kompetencija svih ljudi jer ona pomaže pojedincima ne samo u njihovu svakodnevnom životu i radu kod kuće i u društvu, već također i na radnom mjestu u školi. Ova je kompetencija važan temelj za stjecanje specifičnih vještina i spoznaja potrebnih svima koji pridonose društvenoj aktivnosti. To je senzibilizacija za etičke vrijednosti i unapređivanje odgovornog odgojno-obrazovnog rada. Učitelji i stručni suradnici u svom radu razvijaju poduzetničku kompetenciju, a istovremeno svoja znanja prenose na učenike. Učenici stječu vještine koje se odnose na proaktivno vođenje školskih projekata, predstavljanje, pregovaranje, zauzimanje za svoja prava i prava drugih ljudi, te stječu vještine samostalnog rada i rada u timovima.

Učenje je izazov te zahtjeva timski pristup promatranju, planiranju, programiranju, izvođenju i vrednovanju ishoda i procesa nastave. Timskim se radom postiže socijalna interakcija i zajednička odgovornost svih sudionika timskog rada. Zajednički rad učitelja i učenika također razumijeva timski pristup učenju. Oni timskim radom mogu razumijevati i producirati korisne ideje te na taj način zajednički širiti

znanja i vještine. Svrha timske nastave je razmjena i produkcija ideja svih sudionika u nastavnom procesu. U suvremenoj školi očekuje se i otvorena nastava koja podrazumijeva nove oblike i nove procese.“ Budući da školski pedagozi svoj rad temelje na suradnji, potrebno je osposobiti ravnatelja i druge pedagoške djelatnike za timski pristup razvoju škole.“ (Staničić, 2008., str. 189.). Uloga je školskog pedagoga u sustavnom osposobljavanju svih sudionika odgojno-obrazovnog procesa za samostalan i timski rad, međusobno pomaganje, kritičko promišljanje, nadopunjavanje i prezentiranje zajedničkog uratka. U timskoj nastavi svi sudionici pridonose određivanju i ostvarivanju općeg cilja iz kojeg proizlazi više konkretnih ciljeva koji su mjerljivi. Timski rad razvija samopoštovanje svakog pojedinca. Razvija se socijalna interakcija te se na taj način razvija komunikacija među učenicima i učiteljima. Timska se nastava može izvoditi u velikim i malim grupama učenika. Za stvaranje kvalitetnih timova učenika potrebno je ostvariti nekoliko koraka (Jensen, 2003.):

- planiranje sastava timova,
- povezivanje svih članova tima (upoznavanje, prihvaćanje),
- odabir voditelja tima (biraju ga članovi tima, a može i učitelj),
- razvoj timskog ozračja (prigodne vježbe, bodrenje, simboli tima),
- određivanje ciljeva tima (kako bi se ostvarila aktivnost svih članova, mjerljivost i posebnost ciljeva),
- uspostavljanje dobrih odnosa u timu (iskazivanje spremnosti na suradnju),
- ostvarenje sustava upravljanja (samoprocjenjivanje i ocjenjivanje prema indikatorima),
- otkrivanje osobnih ili skrivenih prioriteta,
- izrada javne tablice prioriteta (javna prezentacija rezultata svih timova),
- opuštanje i zajedničko igranje (primjena igrice i aktivnosti za opuštanje radi boljeg upoznavanja i prihvaćanja).

Članovi tima su osobe (učenici) s različitim sposobnostima i mogućnostima. Da bi svaki član tima maksimalno pridonosio timskom zajedništvu pri svladavanju određenog zadatka potrebno je dobro poznavati članove tima i dodijeliti im ulogu koju mogu kvalitetno ostvariti. Komunikacija unutar tima je stalna. Jedna je od važnijih zadaća školskog pedagoga naučiti učenike vještini komuniciranja. Tijekom rada s učenicima, a i učiteljima, potrebno je staviti naglasak na ključne **vještine komuniciranja**:

- prilagođavanje osobnog stila komuniciranja stilu drugih osoba s ciljem međusobnog razumijevanja i uspostavljanja iskrenog i otvorenog dijaloga,
- aktivno slušanje,
- sažeta i konstruktivna rasprava,

- poticanje sugovornika na razgovor o mogućim rješenjima, a ne nametanje svog mišljenja,
- vještina predlaganja i prezentiranja mogućih rješenja.

Uspjeh komuniciranja ovisit će o spremnosti svih sudionika na konstruktivnu raspravu kao i na međusobno poticanje prema pronalaženju novih rješenja problema o kojem se govori. Budući da se radi o timskom radu potrebno je naglasiti da su svi članovi tima jednako odgovorni za uspjeh, odnosno neuspjeh, rezultata rada. Upravo je komunikaciju jedna od najvažnijih vještina u timskom radu. Uspješnosti timskog rada pridonosi različitost mišljenja o određenim pitanjima, izmjenjivanje govornika i visoka razina učeničke pozornosti. Timski je rad budućnost rada u školi. Stvaranje kvalitetnih timova doprinjet će i stvaranju prepoznatljivosti suvremene škole, a to je još jedan izazov u radu školskog pedagoga. Osim na školskim stručnim aktivima i unaprjeđivanju rada učitelja, školski pedagog ima važnu ulogu u radu s učenicima i to na satu razrednika, a područje rada je stvaranje timova učenika i određivanje timskih uloga.

Određivanje odgojno-obrazovnih potreba i postavljanje ciljeva učenja

Cilj je ono što želimo postići, čemu težimo. Ciljevi jasno pokazuju nakane kurikulumu jer su usmjereni na uspjeh učenika sukladno njihovim potrebama i mogućnostima. Ciljevi su precizni opisi očekivanih rezultata. Poznato je iz didaktike da ciljevi učenja mogu biti unutarnji i vanjski. Unutarnji ciljevi odnose se na učenika i promjene unutar njega. Ostvaruju se učenjem, a najzaslužniji za njihovo ostvarivanje je učenik i njegova aktivnost u učenju. Vanjski ciljevi odnose se na očekivanja društva, okružja škole, roditelja, učitelja. Radi se o naučenim ponašanjima i njihovoj primjeni u društvu. Naučenim se ponašanjem uspješno djeluje na obrazovanje, gospodarstvo, kulturu, znanost i druga područja. U radu s učiteljima i stručnim suradnicima školski pedagog treba naglašavati važnost postavljanja konkretnih ciljeva koji će dovesti do kvalitetnog odgoja i obrazovanja učenika. Važan je konačni rezultat zajedničkog rada učenika i učitelja. Ciljevi odgoja i obrazovanja moraju biti mjerljivi. Jedna od važnih uloga školskog pedagoga je sudjelovanje u neposrednom radu s učenicima i učiteljima i praćenje ostvarivanja postavljenih zadaća i ostvarivanje ciljeva.

Opažanje ostvarivanja ciljeva može biti i kroz postavljena pitanja kao što su (Cindrić, Miljković, Strugar, 2010. str. 121):

- Po čemu se razlikuje učenik prije i nakon učenja?

- Što će učenik nakon učenja moći učiniti, a prije nije mogao?
- Kako ćemo znati je li učenik doista naučio ono što je predviđeno ciljevima učenja?

Rad školskog pedagoga na stručnim aktivima treba biti prožet stalnim određivanjem ciljeva bilo koje aktivnosti koja se provodi u školi. Jasno definirani ciljevi pomažu učiteljima da se usmjere na stvarne namjere i upute o tome što valja poučavati, koje sadržaje odabrati te kojim se nastavnim metodama, strategijama i medijima koristiti. Nakon što se utvrde potrebe i odrede ciljevi učenja slijedi odabir sadržaja učenja. Nastavni sadržaji omogućuju ostvarivanje ciljeva učenja. Sadržaje treba odabrati prema uzrastu učenika, sastavu razrednih odjela, individualnim karakteristikama učenika, ali i prema interesima učenika. Suvremena škola naglašava potrebu izbornosti sadržaja učenja. Nastavni sadržaji su činjenice, pojmovi, teorije, zakoni, pravila, načini rada, tehnike rada, životne vrijednosti i drugo. Nastavne sadržaje treba prilagoditi nastavnom procesu i učeniku i to s obzirom na: postavljene ciljeve učenja, učeničke sposobnosti, interese učenika, uvjete učenja i naravno, osposobljenost učitelja. Planiranje i programiranje uključuje izbor ciljeva i vodi k određenim točkama na koje se želi stići (Staničić, 2007.). Školski kurikulum povezuje sve etape nastavnog procesa i stavlja naglasak na sadržaje primjerene učenicima i njihovom interesu. Nastavni je program važna kurikulumaska sastavnica koja sadržava izborne i strukturirane sadržaje čije uspješno ostvarivanje znači dostizanje postavljenih ciljeva učenja. Kako bi učenik što bolje prihvatio nastavne sadržaje potrebno je raditi na motiviranju učenika za odgojno-obrazovni rad u školi. Motivacija je važan unutarnji uvjet učenja. Za učenje je motiviran onaj učenik koji ima snažne unutarnje poticaje za rad, učenje i programiranu aktivnost. Poticaji ovise o potrebama, interesima, željama, sklonostima i sposobnostima. Osim unutarnjih poticaja na motivaciju, na učenika utječu i vanjski čimbenici kao što su pohvala, nagrada, natjecanje i suradnja. Vanjski su uvjeti čimbenici iz okoline koji utječu na odgojno-obrazovni proces. Upravo o njima školski pedagog vodi računa prilikom rada s učenicima i učiteljima. Vanjski čimbenici odnose se na kompetentnost i sposobnost učitelja, medije, prostor i opremu u školi kao i na socijalno ozračje u školi ili razredu. Školski pedagog kroz svoj rad, a u suradnji s ravnateljem škole predlaže potrebna nastavna sredstva i pomagala, a u cilju unapređivanja nastavnog procesa. U radu s učiteljima poželjno je uvrstiti područje medija u nastavi i poučavati učitelje kako da koriste medije u radu te kako da i sami učitelji unapređuju rad s medijima u nastavnom procesu. Za određivanje ciljeva u nastavnom procesu potrebno je predvidjeti zadovoljenje svih čimbenika, a poseban naglasak treba staviti na unutarnje i vanjske motivacijske čimbenike koji utječu na učenikovo učenje. Jedan od važnih izazova na koje treba školski pe-

dagog odgovoriti u svom radu s učiteljima na školskim stručnim aktivima vanjska je motivacija učenika i učitelja. U vanjske uvjete možemo još ubrojiti sljedeće:

- odlučivanje,
- komunikaciju,
- obradu informacija,
- procjenjivanje uspješnosti rada sudionika odgojno-obrazovnog procesa,
- razvoj i napredovanje sudionika u nastavnom procesu,
- međuljudske odnose,
- grupne procese.

Dakle, za uspješan odgojno-obrazovni rad i za provedbu kurikuluma važno je odrediti odgojno-obrazovne potrebe zajedničkog rada u školi, odabrati sadržaje i postaviti ostvarive ciljeve. Školski pedagog kroz svoj rad s učenicima i učiteljima ima ulogu koordinatora u pripremanju, ostvarivanju i vrednovanju ostvarenih ciljeva odgojno-obrazovnog procesa. Za uspjeh u radu i sam se pedagog permanentno usavršava upravo na područjima o kojima se govori u ovom članku. Navedeni su neki od izazova koji su stavljeni pred školske pedagoge i učitelje i koji su rezultat izazova vremena u kojem se nalazimo, a to je postindustrijsko društvo, inovativno društvo, društvo znanja, informacijsko društvo i dr. Suvremena škola pretpostavlja zajednički rad svih sudionika i stvaranje novih znanja kroz međusobnu interakciju u učenju i poučavanju. Bitno je naglasiti da se nastavni procesi trebaju organizirati s ciljem odgoja i obrazovanja i to na način da postavljeni ciljevi budu u prvom redu dostižni učenicima. Učenici u suvremenoj školi postaju, više nego dosad, nositelji projekata i postaju suodgovorni za uspjeh vlastitog rada u odgojno-obrazovnom procesu.

Završno razmatranje

Intenzivan razvoj suvremenosti učeniku, učiteljima i stručnim suradnicima nameće nove obveze, sadržaje, ali i odgovornosti. Očekuje se, ali i potiče njihova angažiranost, kreativnost, inovativnosti razvoj komunikacije u svim etapama zajedničkog odgojno-obrazovnog rada. Odgovornost vlastitog razvoja jedna je od karakteristika suvremene škole. Školski pedagog u zajedničkom radu s učenicima i učiteljima ima ulogu unapređivanja odgojno-obrazovnog rada i stvaranja prepoznatljivosti škole u kojoj se odvija nastavni proces. Od suvremene se škole očekuje kvaliteta (Vuković, 2009., str. 222). Ona treba obuhvatiti učenje i poučavanje, životno okružje i milje škole, školsko partnerstvo i profesionalni razvitak. Stvaranje prepoznatljivosti škole je dugotrajni proces i rezultat je zajedničkog rada svih sudionika u odgojno-obrazovnom procesu. Uloga školskog pedagoga ogleda se u koordinaciji rada na ostvarivanju

postavljenih ciljeva u školi. Članak je osmišljen kao poticaj i prilog za daljnje promišljanje i istraživanje o školi i radu školskog pedagoga. Područje djelovanja školskog pedagoga je puno izazova, a na školskim pedagozima je pronalaženje ideja i rješenja kako bi se odgovorilo na postavljene izazove suvremene škole.

Literatura

- Anić, V. (1991.), Rječnik hrvatskoga jezika... Zagreb: Novi Liber.
- Cindrić, M., Miljković, D., Strugar, V. (2010.), Didaktika i kurikulum... Zagreb: IEP.
- Jensen, E. (2003.), Super-nastava; nastavne strategije za kvalitetnu školu i uspješno učenje... Zagreb: Educa.
- Pastuović, N. (1999.), Edukologija; integrativna znanost o sustavu cjeloživotnog obrazovanja i odgoja... Zagreb, Znamen.
- Pivac, J. (2009.), Izazovi školi... Zagreb: Školska knjiga.
- Staničić, S. (2007.), Razvojno planiranje u školi, Školski priručnik... Zagreb: Znamen.
- Staničić, S. (2008.), Pedeset godina školskog pedagoga u Hrvatskoj, Školski priručnik. Zagreb: Znamen.
- Vuković, N. (2009.), Unapređivanje kvalitete rada školskog pedagoga, Napredak, 150, 2, 209-223 .
- Wallenberg, H.H. i Bogolea, S.M. (2001.), Revolucija u učenju, Zagreb: Educa.

Challenges for School Pedagogue

Summary

Contemporary school is characterized by many changes which have been caused by global civilization changes, and some of them are related to post modernization, democracy and computerization. The perspective of work of school pedagogue is in his development and changing of his fundamental tasks, in order to preserve his identity of research assistant at school. In the same way, contemporary school changes and develops with the aim of preserving the identity of its social-pedagogical function it has had throughout history. In the article, the challenges with which participants in the educational process are faced, and especially school pedagogue, are stated: students' motivation, development of individuality, creating school identity, organization of work in contemporary school, organization of professional development at school, stimulating students for achievements, developing the sense of initiative and entrepreneurship etc. The emphasis is on cooperation of the pedagogue with participants in educational process, realization of school curriculum and determining of educational needs of students. For successful realization of set goals and conquering the challenges that he is faced with, school pedagogue, among other things, promotes and develops his creativity, innovativeness, responsibility and other competencies. One of the greatest challenges is computerization of the society in its entirety and democratization of relations among the members of society. In his work, school pedagogue, among other things, designs professional processes and applies them in daily work in order to promote educational work. The results of realization of professional processes will certainly contribute to conquering challenges that school pedagogue, as well as contemporary school, are faced with.

Key words: contemporary school, student, teacher, school pedagogue, challenges, curriculum, competencies